

תענית טו. (תחילת הפרק) עד טז. (שורה 3)

ביאורים

משמר: הכהנים היו מחולקים ל-24 משמרות, וכל שבוע היה משמר אחר עובד במקדש; כל משמר נחלק לששה בתי אבות לפי ששת ימות השבוע. כל יום היה עובד בית אב אחר, ובשבת היה עובד כל המשמר ביחד; (יש סוברים, שהמשמר היה מחולק לשבעה בתי אבות)

מעמד: כדרך שהכהנים חולקו ל-24 משמרות, כך היו הישראלים מחולקים ל-24 מעמדות, מעמד כנגד משמר. כאשר היה משמר הכהנים עולה לעבוד בבית המקדש, היו חלק מאנשי המעמד עולים עמו כדי לעמוד בעזרה כשליחי כל ישראל בשעת הקרבת קרבנות ציבור, ואילו שאר בני המעמד היו מתאספים בבתי כנסיות בעריהם ומרבים בתפילה שיתקבלו קרבנות ישראל ברצון, וקוראים במעשה בראשית כדי להודיע על הקשר שבין עבודת המקדש וקיום העולם.

משנה

סדר התעניות (7 תעניות ציבור האחרונות)

- מוציאים את התיבה לרחובה של עיר.
- נותנים אפר על התיבה ובראש הנשיא ואב ב"ד (במקום הנחת תפילין).
- כל אחד נותן אפר בראשו (במקום הנחת תפילין).
- הזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושין (ומדגיש שהעיקר זו החזרה בתשובה).
- ממנים שליח ציבור שהוא זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם (כדי שליבו יהיה שלם).

על ראש הנשיא ואב ב"ד אחרים נותנים אפר על ראשם כי יש בכך עוגמת נפש גדולה יותר - גמ'.

בנוסף ל-18 ברכות שבכל יום החזן מוסיף 6 ברכות (בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'):

החתימה הראשונה היא של ברכת 'גואל' שמאריך בה, ולאחריה 6 חתימות ל-6 הברכות הנוספות בתענית.

חתימת הברכות הללו:

- (0) מי שענה את אברהם... בא"י גואל ישראל.
- (1) מי שענה את אבותינו על ים סוף... בא"י זוכר הנשכחות.
- (2) מי שענה את יהושע בגלגל... בא"י שומע תרועה.
- (3) מי שענה את שמואל במצפה... בא"י שומע צעקה.
- (4) מי שענה את אליהו בהר הכרמל... בא"י שומע תפלה.
- (5) מי שענה את יונה ממעי הדגה... בא"י העונה בעת צרה.
- (6) מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים... בא"י המרחם על הארץ.

הברכות שמוסיף:

- (1) זכרונות [ר' יהודה: תפילת שלמה על הצרות].
- (2) שופרות [ר' יהודה: תפילת ירמיהו על הבצורת].
- (3) 'בצרתה לי קראתי ויצנני' (תהילים ק"ב).
- (4) 'אעא ציני אף ההרים' (תהילים קכ"א).
- (5) 'אמאקיס קראתי ה' (תהילים ק"ל).
- (6) 'תפילה לצני כי יצוץ' (תהילים ק"ב).

בימי ר' חלפתא ור' חנניה בן תרדיון:

1. בסיום הברכה ענו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' (במקום אמן).
2. חזן בית הכנסת אמר: תקעו הכהנים תקעו.
3. הש"ץ הוסיף בסיום הברכה: "מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה". (וכך היה התהליך בסיום כל 6 הברכות שלאחר מכן)

תגובת חכמים:

רק בשער המזרח של הר הבית אומרים בשכמל"ו (במקום אמן).

המשך המשנה

אנשי משמר, אנשי בית אב, ואנשי מעמדבתעניות על הגשמים:

<p><u>ב-7 תעניות אחרונות</u></p> <p><u>משמר:</u> מתענים לגמרי.</p> <p><u>בית אב:</u> ר"י: מתענים לגמרי. חכמים: מתענים חלקית.</p>	<p><u>ב-3 אמצעיות</u></p> <p><u>משמר:</u> ר"י: מתענים לגמרי. חכמים: מתענים חלקית.</p> <p><u>בית אב:</u> ר"י: מתענים חלקית. חכמים: לא מתענים.</p>	<p><u>ב-3 ראשונות</u></p> <p><u>משמר:</u> ר"י: מתענים חלקית. חכמים: לא מתענים.</p> <p><u>בית אב:</u> לא מתענים.</p>
--	--	---

שתיית יין במשך השנה:

אנשי משמר: אסורים ביום ומותרים בלילה.
אנשי בית אב: אסורים כל היממה.

סיפור וכיבוס במשך השנה:

אנשי משמר ואנשי מעמד: אסורים במשך השבוע ומותרים רק ביום חמישי מפני כבוד השבת.

מגילת תענית:

הימים האסורים בהספד: ת"ק: אסורים בהספד ביום שלפניהם.
ר"י: אסורים בהספד ביום שלפניהם ושלאחריהם.
הימים האסורים בתענית: ת"ק: מותרים בתענית ביום שלפניהם ושלאחריהם.
ר"י: אסורים בתענית ביום שלפניהם.

ראש חודש, חנוכה, פורים:

לכתחילה:

אין גוזרין בימים אלו תענית ציבור.

בדיעבד [אם התחילו סדרת תעניות לפני כן ונפלה תענית בימים אלו]: מתענים, אך רק חלק מהיום. (רבן גמליאל ור' מאיר)

תשעה באב שחל להיות ביום שישי:

מתענים רק חלק מהיום.

מועד תחילת תעניות הגשמים:

3 תעניות ראשונות: רק ביום שני (כדי לא להפקיע את השערים).

תעניות אמצעיות ואחרונות: ת"ק: או שני או חמישי.

ר' יוסי: רק ביום שני.